

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระบบการบริหารงานขององค์กรใดๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือเอกชนกลไกสำคัญที่จะทำให้ดำเนินการไปสู่จุดหมายที่ตั้งม ก็คือ “ผู้นำ” ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการรวมถึงความคิดริเริ่ม ในการวางแผน การบริหารกำกับ การและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านที่เกี่ยวกับการบริหารและงานบุคคล ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำที่ดี

“ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานในองค์กร องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงานนั้น ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือผู้นำ ถ้าองค์กรใดได้ผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงาน ตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าองค์กรใดได้ผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก็จะไม่สามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งได้ ข้ำร้ายยังเป็นการทำลายขวัญของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มี ต่อผู้นำ ซึ่งจะเป็ผลทำให้การปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ในองค์กรประสบความล้มเหลว”^๑

ฉะนั้นองค์กรใดจะพัฒนาหรือไม่พัฒนาก็ต้องขึ้น อยู่กับผู้นำเป็นสำคัญ ถ้าผู้นำ สามารถบริหารปกครองโดยชอบธรรม มีความสามารถในการประยุกต์ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการทำงาน ได้ก็สามารถที่จะทำให้องค์กรนั้นๆพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสัปปุริสธรรม ๗ ก็คือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ ชุมชน รู้บุคคล ซึ่งหลักสัปปุริสธรรมทั้ง ๗ นี้เป็นหลักธรรมของสัตบุรุษ สัตบุรุษก็คือคนดีมีความรับผิดชอบในหน้าที่ การงานรู้ตัวเองอยู่เสมอว่าขณะนี้ตนเองทำอะไร ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำ ซึ่งถ้าผู้นำมีคุณสมบัติตามหลักธรรมทั้ง ๗ ประการข้างต้นที่กล่าวมาแล้วนั้น องค์กรนั้นก็สามารที่จะมีคุณธรรม มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันไม่เกิดความริษยากัน ไม่เกิดความลำเอียงเนื่องจากคนภายใน องค์กรมีคุณธรรม ตรงกันข้ามองค์กรใดผู้นำ ไม่สามารถที่จะนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลได้ องค์กรนั้นก็ค่อยๆถดถอยลง การพัฒนาองค์กร ำไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าองค์กร นั้นจะใหญ่หรือเล็กแต่ขึ้นอยู่กับว่าผู้บริหาร หรือผู้นำมีความรู้ความสามารถมากน้อยเพียงใด และต้องอาศัยบุคคลากรภายในองค์กรในการที่จะพัฒนาองค์กรนั้นให้มีประสิทธิภาพ ถึงผู้นำจะดีมีคุณธรรม ล้นฟ้าแต่กลับไม่สามารถใช้ให้คนทำงานหรือไม่สามารที่จะทำให้คนต้องการทำงานกับตนได้ องค์กรนั้นก็ถือว่ายังไม่พัฒนา เพราะคุณสมบัติของผู้นำก็คือ ต้องสามารถดึงดูดคนให้มาทำงานกับตนได้คือสามารถทำให้คนอยากมาทำงานกับตนเอง

^๑วิเชียร วิทยอุดม, *ภาวะผู้นำ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ก็จัดได้ว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกองค์กรหนึ่งที่ได้มีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นตามพระราชบัญญัติ พ.ศ.๒๔๙๖ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองตนเองได้ เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์มี ประชากรเป็นจำนวน ๙,๙๙๕ คน ซึ่งคนยังมาก การบริหาร การปกครองจึงต้องมีความละเอียดอ่อน จำเป็นที่จะต้องงดกลเม็ดเด็ดมาใช้ในการจัดสรรทรัพยากร ให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่ง ผู้นำท้องถิ่นนั้นเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรให้มีความเท่าเทียม กัน เน้นการบริการประชาชนให้มีความอยู่ดีกินดี มากกว่า การเน้นเฉพาะกลุ่มบุคคล และปัญหาที่พบเจอมากที่สุดคือ ผู้นำไม่สามารถแก้ไขปัญหามีให้หมดสิ้นไปได้เพราะผู้นำส่วนใหญ่มักมองปัญหาที่ปลายเหตุไม่ได้มองปัญหาที่ต้นเหตุ และเรามักจะได้ยินคำว่า คอ รั้งชั้น ซึ่งเป็นคำที่ได้ยินกัน มากในสังคมปัจจุบัน ส่วนมากผู้นำท้องถิ่นเมื่อได้ขึ้นมาเป็นผู้นำจะคำนึงถึงแต่อำนาจอย่างเดียวโดยไม่ได้คำนึงถึงหน้าที่ที่ตนจะต้องรับผิดชอบ และล้มวัตถุประสงค์ของการขึ้นมาเป็นผู้นำรวมถึงการละทิ้งอุดมการณ์เดิมของตน

ภาวะผู้นำ ถือว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ถือว่าเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ต้องการอย่างมากในสังคมปัจจุบันนี้ เนื่องจาก ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อ ว่าผู้นำคือผู้ที่จะนำพาคนในสังคม ชุมชน นั้นๆให้เกิดความอยู่ดี กินดี สามารถที่จะบริหารงานภายในองค์กร จัดสรรงบประมาณท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนให้มีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นสามารถให้บริการประชาชน ได้ทั่วถึง ให้มีความเสมอภาค เท่าเทียม เมื่อพูดถึงบุคคลระดับผู้นำของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น คนส่วนใหญ่ก็มักจะคิดไปในเรื่องผลประโยชน์ และเป็นเรื่องของการเมือง ถ้าคนคิดถึงเรื่องการเมืองจะไม่คิดถึงการบริหารการปกครองภายในชุมชนแต่จะคิดถึงเรื่องของการคอรัปชั่น จึงทำให้คนเกิดความเบื่อหน่ายต่อสิ่งนี้เมื่อเกิดความเข้าใจผิดๆของคนในสังคมหรือชุมชน ก็จะทำให้คนในสังคมหรือในชุมชนนั้น ไม่ใส่ใจในเรื่องของการบริหารงานของผู้นำ ไม่มีการตรวจสอบความโปร่งใส ความเป็นธรรมการบริหารงานว่าผู้นำสามารถที่จะทำตามนโยบายที่ได้วางไว้ได้หรือไม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์”ว่าผู้นำในองค์การมีความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมมากน้อยเพียงใด รวมไปถึงผู้นำได้นำ สัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์การของเทศบาลตำบล หนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์หรือไม่อย่างไร ทั้งยังสามารถทราบถึงคุณค่าของหลัก ธรรมที่สามารถจะพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้ที่ดีเพื่อจะนำพาชุมชนไปสู่ความสุข ในการดำเนินชีวิตและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ในองค์การหรือท้องถิ่นต่างๆ และ ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยปัจจุบันและเป็นบรรทัดฐานในการเลือกผู้นำได้เป็นอย่างดี

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทาง ในการ ส่งเสริมการนำ หลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรี เทศบาล ตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยทบทวนเอกสารจากเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรีตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบล หนองสอ จำนวน ๙,๙๙๕^๒ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือน มกราคม ๒๕๕๖ รวมเป็นระยะเวลา ๗ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบ ระดับภาวะผู้นำ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาล ตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

^๒ สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลหนองสอ, ๒๕๕๕.

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมการนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการ พัฒนางค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ประชาชนที่มี เพศ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนางค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาล ตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชาชนที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนางค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาล ตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชาชนที่มี ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนางค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชาชนที่มี รายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำ ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนางค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ประชาชนที่มี สถานภาพสมรส ต่างกันมี มีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนางค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ภาวะผู้นำ หมายถึง ความเป็นผู้นำของข้าราชการการเมืองของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๖.๒ สัปปุริสธรรม หมายถึง หลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่แสดงถึง ความเป็นผู้นำ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับตัวบุคคลที่เป็นผู้นำของประชาชน ผู้นำขององค์กร และรวมไปถึงผู้นำของสังคม หลักสัปปุริสธรรมนั้นมี ๗ อย่างคือ

๑) ธัมมัญญตา คือ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้หลักการและวิธีการวางนโยบายเพื่อให้ดำเนินกิจกรรมไปถึงจุดหมายนั้น

๒) อตถัญญตา คือ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักจุดหมาย หรือเป้าหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์คร่าวๆจะไปทางไหน เพื่อประโยชน์อะไร เพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างถูกต้องตามเป้าหมายนั้น เป็นหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้ว ทุกองค์กรจะต้องมีการกำหนดจุดหมายก่อน (อตถัญญตา) แล้วจึงกำหนดหลักการ (ธัมมัญญตา) หรือนโยบายให้เป็นที่ไปตามจุดหมายนั้น

๓) อัตตัญญูตา คือ รู้ตน รู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ รู้ว่าตนมีคุณสมบัติมี
ความสามารถอย่างไร เป็นหลักที่ประก อบด้วยคุณธรรมตามหลักอารยวัติ ๕ ซึ่งเป็นความเจริญของ
อารยชน ความเจริญอย่างประเสริฐ ทำให้ผู้ที่มีหลักธรรมนี้มีคุณสมบัติสมบูรณ์พร้อมในการพัฒนา
ตนเองอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้นำนั่นเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมประจักษ์อารยชน

๔) มัตตัญญูตา คือ รู้ประมาณ รู้จักความพอดี รู้ธรรมแห่งมัชฌิมาปฏิปทา หรือ
อริยมรรค ๘ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติอันพอดี ที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้น ปลอดภัยไม่ติดข้อง
ในทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยคและอัตตทิลกณานุโยค และหลักสันโดษ คือ ความพอดีกับสิ่งที่ได้มา
ความพอดีกับกำลังความสามารถ และความพอดีกับฐานะ ซึ่งหลักธรรมทั้ง ๒ นี้ย่อมทำให้ผู้นำนั่น
เป็นผู้สามารถพิจารณาสิ่งต่างๆ ได้เหมาะสมและถูกต้องดั่งนั้น

๕) กาลัญญูตา คือ รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นผู้เห็น คุณค่า
แห่งเวลาอย่างถูกต้อง ผู้น่าที่มีหลักธรรมนี้ย่อมสามารถรู้เวลาอันเหมาะสมในการดำเนินกิจการทุกอย่าง

๖) ปริสัณญูตา คือ การรู้ชุมชนและสังคมโลกได้อย่างถูกต้อง ทำให้สามารถแก้ไข
ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันสถานการณ์โลก ผู้น่าที่มีหลักธรรมนี้ ย่อมเป็นผู้ รอบรู้ทุกสถานการณ์ได้
อย่างดี เพื่อพร้อมในการแก้ไขปัญหาให้ถูกจุดหรือถูกต้อง

๗) ปุคคลปโรปรัญญูตา คือ รู้บุคคล รู้ประเภทบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกันทำ
ให้สามารถวางคนให้เหมาะสมกับงาน ผู้น่าที่มีหลักธรรมนี้ ย่อมเป็นผู้มีความสามารถในการประสาน
ต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างถูกต้อง

๑.๖.๓ การพัฒนาองค์การ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงภายในองค์การให้มีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนาองค์การ ของ
นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลเปรียบเทียบ ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการพัฒนา
องค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค ของ ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการ
พัฒนาองค์การ ของนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลหนองสอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์